

Särtryck ur

CJP NYHETSREV

Nr 33:4 Juni 2002

DRÖMSPRÅK OCH ORAKELTEXT

av Shantena Sabbadini

För 80 år sedan gav Richard Wilhelm ut sin klassiska översättning av I Ching, kinesernas uråldriga orakelbok. Det var den första västerländska översättning som utförts av någon som engagerat deltagit i Kinas kultur. Alla tidigare försök hade utgått från att texten i allt väsentligt var obegriplig. Under ledning av sin konfucianske mentor tog sig Wilhelm an I Ching som en vishetsbok med en sammanhängande filosofi, och med sin gärning lyckades han införliva I Ching med den västerländska kulturens huvudfåra.

Shantena Sabbadini, PhD, atomfysiker och sinolog, verksam vid Eranos Foundation, Schweiz, undervisar vid IDP Institutet för Drömpsykologi i ämnet symbolik och symbollära.

Men Wilhelms sätt att närma sig den kinesiska texten tog inte hänsyn till det faktum att boken består av mycket åldriga skrifter, långt äldre än de konfucianska tolkningarna. Dessa skriftpartier har en vild och planlös karaktär. De härrör från forna tiders shamanistiska erfarenheter av trans och extas, och de har samma natur och substans som drömbilder. Precis som drömmens bilder saknar de en fastlagd innebörd - de kan bara tolkas utifrån konkreta, individuella situationer.

Det är den särskilda kvaliteten hos I Ching som orakel betraktat: det består av öppna bilder som endast kan bli meningsbärande symboler om de ger svar på särskilda frågor. Satserna i boken saknar subjekt och predikatstruktur, de gör ingen skillnad mellan substantiv, verb och adjektiv, de har inget tempus, inga deklinationer, inget singularis eller pluralis, ingen agens eller passivum. Mestadels saknar de även varje form av specifika personliga pronomina. I stället ger texterna intryck av ett slags pärlband av bildbegrepp lösligt sammanförda det ena invid det andra, där varje bildbegrepp har ett brett omfång av möjliga betydelser. Och det är just denna drömlika egenskap

hos texterna som skänker boken dess orakelmässiga kraft och djup.

Öppenheten i I Chings orakeltexter gjorde att de kunde tolkas på mångahanda sätt, ur flera skilda perspektiv. När Chou-dynastins orakelbok, den gamla Chou I, under Han-dynastin slogs samman med den samling av konfucianska kommentarer som bildats kring den och kom att utgöra I Ching, en av de fem klassikerna, blev den ett redskap för att strukturer

eringen av tänkandet på skilda områden av kinesiskt kultur- och samhällsliv. Men något av dess ursprungliga, mer obändiga kraft gick därmed förlorad. Omvandlingen av I Ching till en vishetsbok genom konkret, definitiv tolkning av dess egentligen vidöppna bilder gjorde att dess vilda orakelnatur tämjdes för etiska och politiska syften.

Problemet med en översättning av de här texterna försvåras ytterligare av att västerländska språk har en diskursiv struktur med fasta grammatiska mönster. Försöker man återge en text med en sammanhängande, meningsfull sats, kommer givetvis en tolkning att väljas ut på bekostnad av andra möjliga tolkningar.

Wilhelm lyckades skapa en anmärkningsvärt djup, poetisk och läsbar bok, vilket gjorde I Ching både känd och kär hos många västerländska läsare. Men hans läsning av orakeltexterna snävar in dem till en specifik betydelse, som ofta är färgad av hans egen etiska utblick.

Några få exempel kan klargöra vad detta innebär.

I hexagram 47 består en av meningarna i den centrala orakeltexten ("Omdömet" i Wilhelms översättning) av fyra ideogram, som skulle kunna återges med: "Ågande ord icke trovärdig." Här betyder den kinesiska termen för " trovärdig" både "sanningsenlig, trogen, pålitlig, konsekvent" och "hysa tillit till, följa". Satsen har inget specifikt subjekt. Någon äger ord som ej är sanningsenliga eller trovärdiga, eller som ej skall sättas tillit till eller följas. Eller någon äger ord, men han eller hon blir inte trodd eller åtföljd, o s v. Den kinesiska texten medger flera möjligheter. Wilhelms översättning lyder: "När man har något att säga, blir man inte trodd". Det är m a o en definitiv tolkning som utesluter en rad andra möjligheter.

De två första satserna i den tredje raden i hexagram 3 ("Svårigheter i begynnelsen" hos Wilhelm) skulle kunna återges med: "Nalkas hjort sakna försiktighet. Nämligen inträda sträcka-mot skogen mitt." Även här är subjektet obestämt: är det vi som nalkas hjorten? Är det hjorten som nalkas? Det råder brist på försiktighet. Och det finns en rörelse mot skogens djup. Wilhelms översättning lyder: "Den som jagar hjort utan skogvaktaren, går bara vilse i skogen". Med en sådan tolkning införs specifika gestalter (en jägare, en skogvaktare) och framför allt en etisk vinkling som saknas i det kinesiska originalet.

CJP NYHETSREV

ISSN 1652-2125

Utges av CJP Centrum för Jungiansk Psykologi AB två ggr/år (juni och december). Upp-
laga 5.000. Ansv. utgivare: Gunlög Raihle.

Vid sidan av den filosofiska traditionen av I Ching-tolkning, som utgör källan till Wilhelms version, fanns i Kina en orakeltradition som låg mycket närmare bokens shamanistiska ursprung. I den traditionen sågs I Ching-texterna som öppna divinatoriska satsar snarare än som filosofiska eller etiska påståenden. Den attityden gavs ett särdeles avklarat uttryck hos 1500-talsfilosofen Lai Chih-te.

Lai hävdade att de filosofiska kommentatorerna genom att ensidigt inrikta sig på texternas diskursiva innebörd hade förlorat bildspråket ur sikte, och bilderna var för honom bokens egentliga själ. I Ching, säger Lai, består väsentligen av preverbala, förspråkliga symboler. Dess texter är verbaliseringar av intuitivt uppfattade bilder. Och de kan återge tingens naturliga ordning just därför att de själva, precis som naturfenomenen, har uppstått spontant. "De vise", skriver Lai, "ansträngde inte sina hjärnor för att skapa dem". Texterna, hävdar han vidare, har inga konkreta referenter. De pekar inte mot något faktum eller någon princip, inte mot någon filosofi eller etik. De kan inte tas som en "definitiv plan" för moraliskt handlande. En definitiv innebörd erhåller de endast när de besvarar en definitiv, specifik fråga. Och denna öppenhet hos I Chings texter ser Lai som nära förknippad med oraklets allomfattande natur. Det var den gängse uppfattningen i Kina att I Ching omfattade helheten, totaliteten av himmel och jord. Men om varje rad i boken motsvarade en bestämd händelse, så går Lais argument,

då skulle det ändliga antalet rader bara kunna svara för ett ändligt antal fenomen, och hur skulle då I Ching kunna vara "enheten och allheten av hela himlen och jorden"?

Det ges stunder i livet då den solida värld vi vanligen lever i rivs upp. Det är tider av kris, stunder då vi möter det oförutsedda och tvingas fatta livsavgörande val, stunder då vi måste avgöra vad vi håller för allra mest väsentligt i livet. Ibland kan relationen till en älskad människa stå på spel, en annan gång vår hälsa eller över huvud taget livets fortsatta bana. I sådana stunder kan det kännas som om drömmar och intuition ger mera tillförlitlig vägledning än vanligt sunt förnuft, för det blir viktigare att få fatt i händelsernas inre, symboliska dimension, det konstrollerade arketyppiska mönstret, än i den yttre formen av saker och ting.

Forntidens folk skulle av hävd ta till divinatoriska medel under sådana omständigheter. De skulle ha uppfattat situationen som ett slags inbrytning av något gudomligt i den mänskliga tillvaron. En lösning på krisen var för dem att ställa frågor till eller rådgöra med dessa större eller högre makter. Divination var att föra dialog med det gudomliga. Det innebar ett avbräck i jagets kontrollrutiner, så att något annat, av en högre ordning, kunde träda fram.

Det är grunden för alla orakel, för alla divinatoriska praktiker. De upphäver vår vanliga förståelse av saker och ting, vårt arrangemang av tillvaron i linjära sekvenser av orsak och ver-

kan, och ser livet ur ett annat perspektiv. Det perspektivet är resonansens, genklangens, den samtidiga samnärvaron av skilda aspekter, tider och rum. Precis som i en dröm är det inte så viktigt vad som kommer före och efter. Långt viktigare är nämligen den atmosfär som genomsyrar händelser och situationer, känslökvaliteten, det subtila mönstret som sammanväver saker och ting som synbart ligger fjärran från varandra och inte tycks ha något samband.

Genom att betrakta världen på det viset finner man ett slags drömlig ordning i vad som ter sig som ett kaos. Det var syftet med de gamla shamanernas divinatoriska övningar och det är vad namnet på det äldsta orakel som ännu används - I Ching - erinrar om. Det väsentliga ledet i I Ching är "I". "Ching" betyder bara "klassiker". "I" brukar översättas med "förvandlingar", så att I Ching blir "Förvandlingarnas klassiker". Men de förvandlingar som I beskriver är inte de regelbundna växlingarna i exempelvis årstidernas kretslopp eller i de levande varelsernas organiska växt. I hänför sig till oordnade, oförutsägbara förvandlingar. I betecknar sådana stunder då det ordnade utvecklingsförloppet brister eller sprängs. Det är när vi möter I som vi gärna konsulterar oraklet. Dess svar kastar ljus över den förborgade ordningen i situationens "I".

*Shantena Sabbadini
Sv övers E. Nisser)*

Centrum för Jungiansk Psykologi AB

Vintervägen 29, S-169 54 Solna. Tel/fax 08-83 07 00